

Arbeids- og inkluderingsminister Dag Terje Andersen
Arbeids- og inkluderingsdepartementet
Postboks 8019 Dep
0030 Oslo

Innspill fra Statens seniorråd til evalueringen av IA-avtalen

Statens seniorråd takker for statsrådets invitasjon til å komme med innspill til den pågående evaluering av IA-avtalen på møte i rådet den 1. desember 2008. Kommentarene nedenfor fokuserer i hovedsak på delmål 3.

Generelle kommentarer

Etter rådets mening er det ikke tvil om at IA-avtalen har hatt en positiv effekt for alle delmålene fordi den bevisstgjør arbeidsgivere og bidrar til positive holdninger.

Rådet forutsetter at evalueringen og de påfølgende drøftinger inkluderer konklusjoner fra ulike forskningsprosjekter fra hele IA-perioden, knyttet til evaluering av effekten av konkrete tiltak som er gjennomført innen delmål 3.

Statens seniorråd har inntrykk av at hovedfokus de siste årene mer har ligget på å jobbe med virksomheter som har inngått IA-avtale framfor å rekruttere flere virksomheter til ordningen. Dette er forhold som etter rådets mening bør vies oppmerksomhet i evalueringen av IA-avtalen, og eventuelle konsekvenser av slik prioritering bør fanges opp.

Virksomheter som har færre enn 50 ansatte sysselsetter totalt sett vel så mange arbeidstakere som virksomheter med 50 eller flere ansatte. Rådet anbefaler derfor at det i evalueringen skilles mellom analyse av ressursbruk og effekter av IA-arbeid i henholdsvis store og små virksomheter.

Grunnet det kjønnsdelte arbeidsmarkedet og at kvinner i større omfang enn menn blir sykemeldt, mener rådet at fokus også bør rettes på kjønnsaspektet når effekt av IA-avtalens virkemidler evalueres.

Delmål 3

Rådet anser det som helt nødvendig at delmål 3 blir grundig belyst med hensyn til måloppnåelse, ressurs- og virkemiddelbruk. Både innsats, prioritering og ressursbruk når det gjelder arbeidet med delmål 3 i Arbeidslivssentrene, har variert fra kontor til kontor. Arbeidet i virksomhetene som har inngått IA-avtale har også variert. Blant annet av den grunn må evalueringen drøfte i hvilken grad oppnådde mål er et

resultat av Arbeidslivssentrene arbeid rettet mot virksomhetene eller en effekt av andre forhold, for eksempel det stramme arbeidsmarkedet de siste årene og/eller innsatsen gjennom "Nasjonalt krafttak for seniorpolitikken" i årene 2001-2005 og Senter for seniorpolitikks arbeid for øvrig.

Målet om å heve pensjoneringsalderen med minimum 6 måneder i avtaleperioden er så godt som nådd. Selv om det fortsatt er et stykke å gå, har flere virksomheter enn før satset på en aktiv seniorpolitikk. Rådet frykter imidlertid for at positive resultater under delmål 3 vil bli reversert i tider med nedbemanning på grunn av lavkonjunkturen. Dersom evalueringen viser at oppnådde mål for delmål 3 er mer en effekt av det stramme arbeidsmarkedet enn IA-avtalens tiltak og ressursbruk, så må det bety at det er nødvendig med en betydelig styrket satsing for at den langsiktige effekten skal opprettholdes. Den tid vi nå går inn i med nedbemanning i privat og offentlig virksomhet aktualiserer dette ytterligere. Derfor må den langsiktige effekten av IA-avtalen for delmål 3 belyses.

Etter Statens seniorråds mening har hovedtyngden av det seniorpolitiske arbeidet ligget på å få eldre arbeidstakere til å stå lenger i arbeid, og det forebyggende arbeidet har vært mindre fokusert på. Når IA-avtalen skal evalueres og eventuell videreføring av den drøftes, blir det viktig å vurdere hvilke konsekvenser det vil få når for eksempel kommunene nå har begynt å reversere ordninger som har bidratt til å forlenge eldre arbeidstakeres yrkesaktive liv. Det handler imidlertid vel så mye om ressurs- og kompetanseforvaltning, spesielt med tanke på framtidig arbeidskraftsmangel. Det seniorpolitiske arbeidet må med andre ord være begrunnet i mer enn å få ned AFP-kostnader og førtidspensjonering. Evalueringen bør tydeliggjøre dette. I den forbindelse blir det også viktig at evalueringen av IA-avtalen ser på tiltak som skal/kan skjerme eldre arbeidstakere for nedbemanning.

Slik rådet ser det, har Arbeidslivssentrene vært en viktig aktør i arbeidet med en bedre seniorpolitikk i virksomhetene, der det har vært jobbet med dette. Derfor blir det viktig at konsekvensene for det seniorpolitiske arbeidet vurderes dersom IA-avtalen eller innsatsen via Arbeidslivssentrene ikke videreføres.

"Handlingsplan for integrering og inkludering av innvandrerbefolkningen – styrket innsats 2008. Mål for inkludering" fastslår at innsatsen overfor innvandrere er en integrert del av den ordinære arbeidsmarkedspolitikken. Innvandrere har dermed tilgang på det samme virkemiddelapparatet som arbeidssøkere for øvrig, i tillegg til tiltak spesielt rettet mot nye innvandrere. Målsetningene for IA-arbeidet overfor denne gruppen har imidlertid vært lite synlig og konkretisert i styringsdokumentasjonen knyttet til IA-avtalen, som rådet har hatt tilgang til. Rådet anser det som spesielt viktig at evalueringen viser om og evt. hvilken betydning IA-avtalen har hatt for at eldre innvandrere inkluderes i arbeidslivet.

Arbeidsgiveravgift

Statens seniorråd er kjent med at ordningen med redusert arbeidsgiveravgift for arbeidstakere over 62 år ble vurdert å ikke fungere helt etter hensikten i og med at en del arbeidsgivere ikke brukte den slik det var forutsatt. Imidlertid var det også arbeidsgivere som erfarte ordningen som en positiv støtte til ytterligere innsats for en bedre seniorpolitikk i sin virksomhet. Da ordningen ble avviklet fra 1. januar 2007, ble de frigjorte midlene omdisponert til andre IA-tiltak slik som utdanningspermisjoner for

seniorer som har behov for oppdatering av sin kompetanse eller mer/ny utdanning for å kunne stå lenger i arbeid, styrking av tilretteleggingstilskuddet og tilskudd til helse- og rehabiliteringstjenester (jf St.prp.nr. 1 2007-2008). Rådet stiller spørsmål ved om denne omdisponeringen har hatt den ønskede effekt for seniorgruppen. Rådet anbefaler at redusert arbeidsgiveravgift for eldre arbeidstakere blir gjenstand for ny vurdering, og at en samtidig vurderer hvilke virkemidler som må til for at arbeidsgivere kan og vil bruke en slik ordning som forutsatt.

Rådet går ut fra at bruken av disse midlene til utdanningspermisjon for eldre arbeidstakere blir evaluert.

Effekt av aldersbestemmelser

Selv om de positive forslagene om regelverkendringer knyttet til aldersgrenser i arbeidslivet de siste årene ligger utenfor IA-avtalens innhold, så vil de etter rådets mening kunne påvirke effekten av IA-tiltakene.

Fjorårets innføring av lovregelen om at ansatte over 62 år kan kreve å arbeide redusert er et positivt tiltak, som kan bidra til målsetningen om å heve pensjoneringsalderen.

Det finnes fortsatt aldersbestemmelser som kan begrense, eller til og med motvirke, effekten av innsatsen under delmål 3. Forslaget om rett til å opptjene pensjonspoeng til 75 år i ny pensjonsordning strider for eksempel mot reglene om pliktig fratredelse ved gitte aldersgrenser i henhold til aldersgrenseloven for offentlige tjenestemenn, samt reglene i arbeidsmiljøloven og sjømannsloven om at arbeidsgiver ikke trenger saklig grunnlag for å si opp en ansatt ved henholdsvis fylte 70 og 62 år. Selv om den generelle aldersgrensen i arbeidslivet eventuelt heves eller fjernes etter de kommende stortingsforhandlinger, vil den fortsatt stå i et motsetningsforhold til signalene om at samfunnet trenger og ønsker å beholde eldre arbeidstakere i arbeidslivet.

Rådet mener at forutsetningen for at eldre arbeidstakere står lenger i jobb, er at regelverket trekker i samme retning som IA-avtalens målsetninger. Bestemmelser som fratrar arbeidstakere arbeid, må derfor fjernes, og regelverket må i det minste harmoniseres. Gjennomgangen av særaldersgrensene i arbeidslivet er derfor også viktig og bør bli gjenstand for drøftinger i denne sammenhengen.

Statens seniorråd vil gjenta den innledningsvise oppfordringen om at samspillet mellom IA-avtalens virkemidler og faktiske innsats på den ene siden, og andre utenforliggende forhold blir drøftet i evalueringen. Rådet vil her føye til forslag til endringer i aldersgrenser i arbeidslivet som ett av momentene man bør se på.

Avslutning

Rådet går ut fra at resultatene fra evalueringen, med påfølgende drøftinger mellom partene i IA-avtalen og innspill fra andre aktører, vil danne grunnlaget for innholdet i en eventuell ny IA-avtale etter 2009. Hvilke mål og tiltak samt omfang og fordeling av ressursbruk som vil bli videreført, vil påvirkes av konklusjonene i både evalueringsrapporten og de påfølgende drøftingene. I den forbindelse ser rådet det som helt nødvendig at delmål 3 blir fremhevet og synliggjort bedre gjennom konkretisering av tiltak og virkemidler på både nasjonalt nivå og virksomhetsnivå. Både kjønnsaspektet og spørsmål knyttet til å beholde og rekruttere eldre

innvandrere er sentrale element i evalueringen og utviklingen av IA-avtalen. Tilførsel av økte ressurser til arbeidet med delmål 3 ser vi som helt avgjørende for en bevisst styring mot en langsiktig måloppnåelse og at de gode resultatene hittil opprettholdes.

Det sterkeste signalet man kan gi for å oppnå og beholde mål om økt pensjoneringsalder er å oppheve aldersgrensene i arbeidslivet. Rådet mener at seniorpolitisk arbeid i arbeidslivet må forsterkes ved å åpne for at folk kan jobbe lenger og at finanskrisen ikke legitimerer at de eldste arbeidstakerne skal gå først ved nedbemanninger.

Statens seniorråd ber om å få tilsendt evalueringsrapporten når den foreligger, og bidrar gjerne i både evalueringsdrøftingene og drøfting av IA-avtalens framtid.

Med hilsen

Ivar Leveraas
rådsleder

Sign.
Lena Hagberg
sekretariatsleder

Kopi til SINTEF

Saksbehandler: Gudrun Sigurdardottir